כח א מיי' פ"א מהל' איסורי מזבח הל"א:

כט ב מיי' פ"ה מהל' בכורות הל"ח:

ויקרא ג:א
ואם זבח שלמים קרבנו אם מן הבקר הוא מקריב אם זכר אם נקבה תמים יקריבנו לפני ה'

איכא דאמרי תזבח ואכלת אין לך בהן היתר אכילה אלא משעת זביחה ואילך אבל פודין את הקדשים להאכילן לכלבים (ה"נ דאמר): וולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן: היכי דמי אילימא דאיעבר ואיתיליד לאחר פדיונן אמאי ולד צבי ואיל נינהו, אלא דאיעבר לפני פדיונן ואיתיליד לאחר פדיונן הא לפני פדיונן מיקדש נמי קדשי מנא הני מילי *דתנו רבנן זכר לרבות את הולד ונקבה לרבות את התמורה, ואין לי אלא ולד תמימין ותמורת תמימים, ולדי בעלי מומין ותמורת בעלי מומין מנין? כשהוא אומר אם זכר לרבות ולד בעלי מומין אם נקבה לרבות תמורת בעלי מומין אותן ולדות שלאחר פדיונן מה תהא עליהן לפני פדיונן מיפלג פליגי בהו: איכא למאן דאמר קדשי ליקרב ואיכא למאן דאמר קדשי לרעייה, הלאחר פדיונן מה תהא עליה? אמר רב הונא כונסן לכיפה והן מתין דהיכי ליעביד: ליקרבינהו? מכח קדושה דחויה קאתו, ליפרקינהו? לא אלימי למיתפס פדיונן, אמרי במערבא משמיה דרבי חנינא *סמוך לפדיונן מתפיסן לשם אותו זבח, סמוך לפדיונן למימרא דבני פדייה נינהו? אלא אימא סמוך לפדיון אמן מתפיסן לשם אותו זבח, טעמא מאי? אמר רבי לוי *גזירה שמא יגדל מהן עדרים. בעא מיניה רבינא מרב ששת מהו שמתפיסן לכל זבח שירצה? א"ל אין מתפיסן, מאי טעמא? אמר ליה גמר בשעריך-בשעריך מבכור: מה בכור אין מתפיסן לכל זבח שירצה-דכתיב °אך בכור אשר יבוכר לה' בבהמה (וגו') לא יקדיש איש אותו אף הני אין מתפיסן לכל זבח שירצה תניא כוותיה דרב ששת קדשים שקדם מום קבוע להקדישן ונפדו חייבין בבכורה ובמתנות; בין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן הגוזז והעובד בהן אינו סופג את הארבעים, בין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן אין עושין תמורה, ולפני פדיונן מועלין בהן ולאחר פדיונן אין מועלין בהן, וולדותיהן חול, ונפדין תמימים, ומתפיסן לכל זבח שירצה כללו של דבר הרי הן כחולין לכל דבריהם אין לך בהם אלא מצות *עלוי בלבד אבל קדם הקדישן את מומן או מום עובר להקדישן ולאחר מכאן נולד מום קבוע ונפדו פטורין מן הבכורה ומן המתנות, בין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן הגוזז והעובד בהן סופג את הארבעים, ובין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן עושין תמורה, לפני פדיונן מועלין בהן ולאחר פדיונן אין מועלין בהן וולדותיהן קודש ואין נפדין תמימין ואין מתפיסן לכל זבח שירצה כללו של דבר הרי הן כהקדש לכל דבריהם ואין לך בהן אלא היתר אכילה בלבד כללו של דבר דרישא לאתויי שוחטן בחוץ דפטור, כללו של דבר דסיפא לאתויי

איכא דאמרי תזבח ואכלת וכו'. אהכא מפיק גיזה וחלב דאסור, ובשר הותרה דקרא, ולא דריש ואכלת לאפוקי כלבים: אלא דאיעבר לפני פדיונן ואיתיליד לאחר פדיונן. הילכך אסירי וקדושה לית להו לא ליקרב ולא לדמיהן כדמפרש לקמן מה תהא עליהן: הא לפני פדיונן. טלהו מיקדש נמי קדשי: מנא ה"מ. דלפני פדיונן אם טלדו קדשי: זכר לרבות את הולד. גבי שלמים כתיב (ויקרא ג) אם זכר אם נקבה תמים וקרא יתירא הוא ג] דנישתוק קרא מיניה ומדלא קבע בה זכר כדקבע בעולה ממילא דנקבה נמי חזיא זכר ונקבה הו למה לי זכר לרבות ולד שלמים ואי קשיא תיפוק ליה מאשר יהיו לך תרין-תנאי היא איכא דמייתי לה מהכא ואיכא דמייתי לה מהכא והכי מפרש במסכת תמורה בפרק אלו קדשים (דף יז:): ולד תמימים. ולד בהמה תמימה: ולד בעלי מומין. (וכולן). שקדם הקדשן את מומן: אותן ולדות שלאחר פדיונן. טלדו, ונתעברו קודם פדיונן מה תהא עליהם דהא לא חזו לא לגופן ולא לדמי כדמפרש רב הונא: הנך דטלדו לפני פדיונן מיפלג פליגי בהו. בהא דאמרן לעיל אם זכר לרבות ולד בעלי מומין: איכא למאן דאמר. במס' תמורה בפרק אלו קדשים (שם) קדשי ליקרב: ואיכא למאן דאמר קדשי לרעייה עד שיוממו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה: כונסן לכיפה. לחדר והם מתים ברעב: קדושה דחויה. דאית בהו תרתי לריעותא חדא דאמותן בעלי מומין שנראו ונדחו ועוד דלאחר פדיונן טולדו והן עצמן אין יכול להתפיסן לקדושה גמורה להקריב הואיל ואידחו תו לא מיחא: ה] לא אלימי למיתפס פדיונן. בקדושתן כדי שיצאו הן לחולין שכבר יצאו קדושתן (אגב) גפדיון (א)מן דהאי דאסורין גזרה בעלמא הוא כדלקמן אבל מדאורייתא עובר ירך אמו הוא ופקעה קדושתן (ב) (ב)פדיון אמן כדאמרן לעיל גבי קדושת דמים דולדן מותר לאחר פדיונן קדושת הגוף נמי לא שנא דאין חילוק בין קדושת הגוף לקדושת דמים לענין פדיון אלא שזה צריך מום וזה אין צריך מום: למימרא דבני פדייה נינהו. בתמיה כלומר דשייך למימר בהו לשון פדייה קודם שיתפיסן בתמיה והא לא אלימי: סמוך לפדיון אמן מתפיסן לשם אותו זבח. דהשתא חיילא עלייהו קדושה לעצמן דחשבינהו ולא פקעה קדושתייהו על ידי פדיון אמן וממתין עד שיוממו ופריק להו: וטעמא מאי. אמר רב הונא מומתין ולא מתקין להו כרבי חנינא: אמר ר' לוי גזרו כו'. אי אמרת אית להו תקנתא טולדות אתי לגדל עדרים מפסולי המוקדשין דכי נפיל ביה מומא בבהמת קדשים לא פריק ליה (האי) ואתי למיכלינהו בלא פדיון אבל כי מפסדינן לולדות ממהר לפדות את האם מיד כשיפול בה מום ומפי רבי אליעזר ובתשובתו ל"א בין למ"ד מומתין בין למ"ד מתפיסן מאי טעמא אטרחוהו רבנן, לשבקינהו באיסורייהו? גזרה שמא יגדל עדרים עדרים שילדו גם אותן ולדות ולדות אחרים ואתי בהו לידי תקלה אבל לאחר שיפדם לא איכפת אם יולדין דוולד צבי ואיל נינהו. ל"א ועיקר מפי המורה וטעמא מאי אמתני' קא מהדר דמאי טעמא אסור אחר פדיון אמן הא פקע קדושתייהו בפדיון אמן כי היכי דפקעא גבי קדושת דמים דוולדן מותר לאחר פדיון כדאמר לעיל: גזירה שמא יגדל מפסולי המוקדשין שיפדו עדרים לצורך (ג) שולדות הטולדים לאחר פדיון ואתי בהו לידי גיזה ועבודה, אבל לעיל גבי קדם מומן להקדישן לא גזרינן משום דמילתא דלא שכיחא היא דהא אמרינן במסכת תמורה (דף ו:) המתפיס בעלי מומין למזבח עובר בחמשה לאוין ובקדש הקדשן למומן גופייהו דשרינן, דאיעבר ואיתייליד לאחר פדיונן ולא גזרינן *) (דמילתא דלא שכיחא) כיון דאסרת להנך דאיעבר לפני פדיונן לא אתי לדחויינהו: מהו שיתפיסן. לאותן ולדות שבמעי פסולי המוקדשין לאיזו זבח שירצה: אין מתפיסן. אלא לאותו זבח: בשעריך. כתיב בבכור וכי יהיה בו מום וגו' בשעריך תאכלנו (דברים טו) ובפסולי המוקדשין כתיב אשר נתן לך בכל שעריך (שם יב): אשר יבוכר לא יקדיש איש אותו. אלמא לא חל עליה שום קדושה אחריתי: ואין סופג את הארבעים. ואע"ג דאסירי בגיזה קודם פדייה לא לקי עליה דכי כתיב לא תגוז אקדשים גמורין כתיב, ואיסורא מיהא איכא כשאר נהנה מן ההקדש: בין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן אין עושין תמורה. דטוב מעיקרו בעינן כדפרישית לעיל: לפני פדיונן מועלין בהן. דהא נהנה מן ההקדש דלא גרעי מקדשי בדק הבית: וולדותיהן חולין. אפילו נתעברו קודם פדיונן ונולדו אחר פדיונן: ונפדין תמימים. אם נתעברו ונלדו קודם פדיונן: אין לך בהם אלא מצות עילוי בלבד. שמעלין אותן בדמים: ובין לפני פדיונן ובין לאחר פדיונן עושין תמורה. ולקמן קאמר דתמורה שלאחר פדיונן מתה: לאחר פדיונן אין מועלין בהן. דאיתקוש לצבי ואיל אבל לענין גיזה לא, דכתיב תזבח ולא גיזה: וולדותיהן קודש. אם נתעברו קודם פדיונן: ואין מתפיסן לכל זבח שירצה. והיינו דרב ששת:

*) נ"ק מ"ז

מה בכור אין מתפיסו לכל זבח שירצה. פי' משעלך אבל במעי אמו יכול לשנותו לזבח אחר כדתנן פרק כילד מערימין (תמורה דף כד:) ומכ"מ ילפינן מיניה שפיר ולדות פסולי המוקדשין דאין משנן לזבח אחר אפי' במעי אמן *למ"ד במעי אמן הן קדושין כמו שאין יכול לשנות בכור משהלכה עליו קדושת בכור הכי נמי פסולי המוקדשין שהרי קדושין כבר אין יכול לשנות בזבח אחר אפילו למ"ד בהוייתן קדושין לא דמו לבכור קודם שנולד דהכי עומדין ליקדש מכח אמן שקדושה כבר:

ותמורה

שיטה מקובצת

א] ונקבה לרבות התמורה. והקשה ר' ברוך אימא אם זכר אם נקבה למעט טומטום ואנדרוגינוס ונם לקמן בפ' אלו מומין דריש ליה הכי והתם בפ' אלו קדשים דדריש תמורות ולדות מקרא דרק קדשיך אשר וכו' ופריך אם זכר אם נקבה ל"ל לדרוש טומטום וי"ל דתרתי כתיבי חדא בצאן וחדא בבקר ומיהו קשה לי היאך הוא דורש מנקבות לרבות התמורה והלא אינו מיותר דאי שתיק מנקבה לא דריש מלזכר ולד אלא אמינא זכר ממש כמו אשם ועולה ואע"ג שכתב זכר ונקבה גבי צאן דילמא אם בקר גזירת הכתוב זכר דוקא וי"ל דאין זה סברא שיהיה חלוק בקר מצאן בשלמים. מיהו אכתי הקשה ר' ברוך דלמה ליה קרא דלנקבה לרבות התמורה ת"ל מתוא ותמורתו יהיה קדש דמשמע הקרבה ותי' לו ר"י דהוה ילפינן מבכור ומעשר דתמורתן לא קרבה והוה אמינא תמורת שאר קדשים נמי לא קריבי וא"ת דהיכי מצינן למימר דשאר קדשים לא קרבי והא קרא כתיב ותמורתו יהיה קדש במאי אתוקם וי"ל לענין דיהיה קדוש דירעו ויפלו דמיהן לנדבה קמ"ל קרא דנקבה לרבות התמורה דקריב'. תוס' חיצוניות: ב] אם זכר לרבות ולד בעלי מומין וכו' וא"ת למ"ד דוולדות קדשים במעי אמן הם קדושים אמאי לא קדש ליקרב וי"ל דלא אמרינן במעי אמן הם קדושים אלא כשהאם תמימה וכן הולדות אבל כאן שהאם בעלת מום ועומד לפדות לא מהניא לולדות להקדישם במעי אמן ת"ל דקרוב לזה פי' רש"י ז"ל דאפי' איכא תרתי לריעותא דאמותן הוו בעלי מומין וכו'. תוס' חיצוניות: אסורין עד שיפדו קס"ד דמקדיש להו למזבח ואח"כ פודהו ומשום הכי פריך למימר' דבני פדיה נינהו (קס"ד דמקדיש להו ומשני סמוך פירוש קודם פדיונן ופריך והא תמימים אינן נפדין) אלא סמוך לפדיון אמן מתפיסן לשם אותו זבח דהשתא חל עלייהו קדושה דאכתי לא נדחית קדושת אמן ואח"כ ממתין עד שיומם ופודן והקשה ה"ר אלחנן דאמו יש לו להתפיסן בקדושה כדי להקל מעליה ולהפקיעה מקדושתה דהא כיון דמתחלה לא היה יכול לפדותן [היאך יכול לפדותן] ע"י תוספת קדוש' זאת וע"ק לו דהא אז הם קדושים ואין קדושה חלה על קדוש' לכן נראה שהעובר חולין גמורין מן התורה וצריך להתפיסן לאחר שתפדה אמו מיד והחמירו עליו חכמים להתפיסו קודם לפדיונן לאחר שהפקיעה קדוש' א' דאם היה ממתין לאחר שתפדה אמן כיון שיצאו לחולין לא היה ראוי להקדישן עוד ועוד שגם הוא לא היה כ"כ רוצה להתפיסן כיון שנפקעו כבר מקדושה והם חולין גמורים. תוס' חיצוניות: ג] נ"א בכל הספרים כ"י וקרא יתירה הוא דהא כתיב התם בויקרא גופיה קרא אתרינא זכר ונקבה תמים יקריבנו תולמה וכו': ה] לא אלימי למתפס וכו'. בכל הספרים כ"י שבידי לא נמצא זה הלשון וכן הלשון בס"י שבידי לא אלימי למיתפס פדיונן בקדושתן כדי שיצאו הן לחולין סמוך לפדיונן קודם פדיונן מעט מתפיסן לשם אותו זבח שהיתה אמו דהחילא קדושה דעדיין לא נדחית אמם ע"י פדייה והדר ממתין עד שיומםו ופריק להו וא"ת למ"ד ולדות קדשים בהווייתן הם קדושים הא במעי אמן חולין גמורין למה יש באלו הולדות קדושה גמורה כיון שלא נולדו אלא לאחר פדיון הו"ל לאקשויי לצבי ואיל והו"ל למפרקינהו וי"ל כיון דלאחר פדיונן יש קדושה ליאסר בגיזה וגם נתעברו לפני פדיונן לא הוי חולין גמורין והא דמקשי' לצבי ואיל היינו נתעבר ונולד לאחר פדיון אע"ג שיש בהם איסור גיזה אבל הכא דנתעברו לפני פדיונן אהני קדושה שאסור בגיזה לאחר פדיון להקדיש הולדות כשנולדו. תוס' חיצוניות:

*סוגיה דחבה ראשונה בגמ'

תמורה לג.

נ"ק מ"ז

שם

[תמורה יז:]

[לקמן לח.]

[תמורה יח. כד.]

בפדיון אמם נ"ק

[פי' תומרא דבני פדייה ערוך בערך על א']

◆

רבינו גרשום

אך ולא חלבו קאמר. ולא נפיק מרמו: איכא דאמרי תזבח ואכלת בשר אין לך בהן היתר אלא משעת זביחה ואילך שראוי לאכילה אבל מעיקרא לא אין לך היתר בהן אלמא דאסירי בגיזה ועבודה: אבל פודין את הקדשין. דלא איתר ליה ואכלת למיסריה ובכל דוכתא דאמרינן הניחא למאן דאמר אין פודין אלא למאן דאמר פודין מהכא נפקא: אמאי וולד צבי ואיל הוא. כלומר חולין נינהו: אבל איתיליד לפני פדיונן דהיינו לפני דלפני מקדש נמי קדשי כדאמר לקמן דאיכא למאן דאמר קדשי ליקרב ואיכא למאן דאמר קדשי לרעיה: מנהגי מילי. דאיתיליד לאחר פדיונו דאסורין: דת"ר זכר. אם זבח שלמים קרבנו אם מן הבקר הוא מקריב וגו' מה צורך למימר אם זכר אם נקבה לאו ממילא ידענא דזכר ונקבה ראוין לזבח שלמים אלא זכר לרבות הוולד דהולד משמע זכר ונקבה לרבות את התמורה דתמורה משמע נקבה:ה) הכי כתב בתמורה וכו' אותן ולדות שלאחר פדיונן דאיעבר לפני פדיונן ואיתיליד לאחר פדיונן. דלפני פדיונן איעבר ואיתיליד מיפלג פליגי בהו בתמורה בפרק אלו קדשים. דמאי דאמרינן דקדשי הנך ולדות ותמורות של בעלי מומים. שמואל אמר קדשי ליקרב הואיל והן תמימין ובאין מכח קדושת הגוף דאיתיליד קודם פדיונן ובר פדא [אמר] קדשו לרעייה דאין נפדין תמימין אלא בעלי מומין אבל לא קדשו ליקרב שלא יהא טפל חמור מן העיקר. אלא אותן שנולדו לאחר פדיונן מה תהא עליהן כו' מכח קדושה דחויה קא אתו דכבר נפדו אימן כשנולדו: לא אלימא. קדושתן שיתפסו פדיונן וכיון דאין להן כח למיתפס אף הן אין יוצאין לחולין הילכך מתין (והא לא אלימא למיתפס פדיונן): אמרי הכי יש להן כח לפדות דסמוך לפדיונן של ולדות קודם שיפדם מתפיסן לשום אותו הזבח. כלומר דמקדישן לשם זבח אימן וההוא הקדש מהני להו להביאן לידי פדיון: למימרא דבני פדיה נינהו. שיש לו כח להיתפס לשום אותו זבח. והא אמרן דלא אלימי למיתפס: אלא סמוך לפדיון אימן. כלומר כשהן מעוברין קודם שנולדו הולדות מתפיסן אגב אימן לשם זבח אימן ובהכי הוי להן קדושה למיתפס פדיונן: טעמא מאי. צריך לטרוח באילו עניינין שיבואו לידי פדייה: גזרה שמא יגדל מהם עדרים. ויבא לידי תקלה אם אוכל מהם אדם או מקריבן: מה בכור אין מתפיסו לכל זבח שירצה דכתיב אך בכור וגו' לא יקדיש איש אותו. כלומר לשם זבח אהר: אף. ולד פסולי המוקדשין וכו': בין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן הגוזז והעובד בהן אין סופג את הארבעים. ואי אמרת הא תנן במתניתין דלאחר פדיון מותרין אלמא דקודם לא. הא לא קשיא הכא נמי אינו סופג קתני אבל איסורא מיהא איכא: וולדותיהן חולין לאחר פדיונן: ונפדין. אפילו תמימין: אלא מצות עילוי. כלומר תוכרא דבעי פדייה: אבל קדם כו'. ובין לפני ובין לפני דקאמר הכא לא צריך אלא משום דאמר ברישא אמר בסיפא: ולדותיהן קדוש. דאיעבר לפני פדיון ואיתיליד לאחר פדיונן: כללו של דבר דסיפא לאיתויי

ה) נראה דצ"ל והכי איתא בתמורה (דף יח ע"ב) אותן וולדות וכו'.

הגהות הב"ח (א) גמ' לך בהן אלא היתר אכילה משעת זביחה: (ב) רש"י ד"ה לא אלימי וכו' כפדיון אמן: (ג) ד"ה א"ר לוי וכו' ל"א ועיקר וכו' לצורך ולדות וכו' משום דמילתא וכו' גופייהו דשרינן היכא דאיעבר ואיתיליד וכו' דלא שכיחא היא כיון: